

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Áldozó Csütörtök.

A titkok kinyilatkoztatása.

Oh Isten bölcsességének és tudományának mélységes gazdagsága! Mely igen megtudhatatlanok az Ő ítéletei és végére mehetetlenek az ő útjai. (Róm. 11: 33.)

Hittel megteljesedett léleknek szent rajongása, földfeletti lelkesültsége, te az Isten lelkétől elragadtatott nagyapostolnak, Pálnak égő kitörése, mennyire alkalomszerű, milyen igaz lehetsz ma, a Menny kárpitjai szétnyíltanak, a titkok kinyilatkoztatásának a napján.

A titok, mit a megfoghatatlan Isten az ember felől örök időknek előtte elrejtett az ő mélységesen gazdag bölcsességébe és tudományába, üdvözítésünknek nagy titka kezd a homályból karácsonykor kibontakozni, hogy a mennybe menetel napján legyen az ember előtt is teljesen kinyilatkoztatva a *hit* által.

Igen! A hit által. Mert mind őt magát, azt az elképzelhetetlen, azt a porbasújtó és égbeemelő mindenható erőt: az Istent, mind az ő mérhetetlen, megszámlálhatatlan és felfoghatatlan csudadolgait égen és földön, az anyagi és szellem-világban egyedül csak a hit által foghatjuk meg, véges elménkkel soha.

Ez az elme azt sem fejt meg, az ember minden bámulatos képessége sem fogja utána csinálni soha, hogy az ugyanazon anyagból mi úton-módon fejlík itt ember, ott állat, ott növény, ezeknek millió válfajai; azt sem, hogy egy kérdésnek életet adjon, csak egy, egy napi életű lényt előállítson, ez mind csuda marad az emberre, az ő értő és alkotó erejére nézve mindörökre.

Ám a hit előtt meg az is égi fény tisztaságában áll: miképen tudok én, földi por lény, sőt a földnél is mélyebbre, a pokolra sujtott ember az édig felnőni, ebből a kevésbbé töké-

letes világrendből, életből a tökéletesbe átfel-
lődni.

A hit azt mondja és nagyobb bizonyossággal tudja, mint az értelem a maga dolgait, hogy az Istennek mindenható ereje által, melynek mindenek lehetségesek, mely előtt nincsen semmi lehetetlen dolog. (L. 1: 37; Jób 42: 2; stb.) Sőt még értelmeknek is segítségére jön a hit, midőn rámutat az élők világában a 2 féle életelő, 2 alakban élt állatokra, megmondva neki, hogy az a titkos erő — oh nem önmagától való öntudatlan fejlődés, hanem az Isten ereje által való növekedés. — mely e csudát véghez viheti, az ember tökéletlen életét is átalakíthatja egy tökéletes életté. Mert nem volna-e az emberi elme korlátoltságának a bizonyosága: megtagadni itt, a mit amott szemünkkel látunk!?

A hit ebben a kérdésben oly végtelen nyugalmat tud önteni a lélekbe az Isten kegyelmére mutatva, mely adta nekünk üdvözítésünkre, üdvösségünk öröktől fogva elvégzett dolgainak végrehajtására az ő egyetlen egyét.

Ez az üdvéggzet egy nagy titok; a kiblen megvalósult: a Messiás, az Ő élete a testben és az előtt szintén örök titok.

Mi nem fejtjük meg soha, az emberi elme itt e testben, — melyben mig járunk, az elképzelhető és elérhető legmagasabb fejlettségi fokán is az elmének, „csak tükör és homályos beszéd által látunk, mert rész szerint vagy bennünk az ismeret“ (1 Kor. 13: 12) — mindig tanácstalanul fog állni Istennek azon ténye előtt, annak oka és magyarázata előtt, mely szerint ő előre tudta, akarta az ember elestét, el is végezte annak váltságát, szabadítását, üdvözítését örök időknek előtte. Majd mikor az örök tiszta fényvel ott a teljes világosság országában „szemtől szembe“ (u. o.) állók: ott mindenedet megtudok úgy, a mint tanítatom

(u. o.); addig itt csak leborulva imádom azt az örök Bölcseséget, örök Jóságot, mely nekem útat mutatott visszanyeréséhez annak, mit én szegény bűnös ember elvesztettem és önmagát adta segítségemre az élet és halál harcának megvívásához, melyben én magamra hagyatva minden bizonynyal elveszttem volna.

Mi itt véges elménkkel ha kutatunk, hamarabb örületbe, kárhozatba bukunk, mint megértenénk az Isten öröktől fogva való Igéjének, e földön Ur Jézus Krisztusnak, vele egyben a Szentháromságnak a lényegét; annak az Igének az Atyával teljesen egyenlő lényegűségét, vele egyenlően öröktől fogva valóságát, személyében mégis különbözőségét, öröktől fogva való születését, az Atyától öröktől fogva nemzettetését.

Nem értjük meg, sőt lelki nyugtalanságba kergetnek, kétségbe vetnek bennünket a theologiai vitáknak észvesztő tételei, hajszál meghatározásai, szédítő megkülönböztetései, melyek közt ha járunk, érezzük, hogy feneketlen mélységű vizeken, örvénylő habok közt evezünk, csak egy billenés és sajkánk elmerül.

Nem kárhoztatjuk, mert nem kerüli el figyelmünket, hogy az idők szülötte, követelménye az emberi szellemnek minden megnyilatkozása, mely a maga idejében csak úgy és nem másképen lehetett; de úgy érezzük, hogy szinte félünk p. o. a Kálvin idevonatkozó félelmesen mély fejtegetéseitől (Institutio magyar ford. 93. skk.)

Szinte megtorpanunk az olyan meghatározásoktól, mint a milyeneket ad a 2-ik Helvét Hitvallás. Az Atya öröktől fogva szülte az ő Fiát; a Fiu megmondhatatlan születéssel született... úgy hogy légyenek nem három Istennek, de három személyek, egy állatu, örökké való és egyenlő személyek, megkülönböztetve személyekre nézve és a rendben egyik a másikat megelőzve, mind az által nem valami egyenlőség nélkül való létel szerint. Mert állatjokra vagy természetekre nézve úgy egyek, hogy légyenek egy Isten és az istenségnek lényege közös legyen az Atyával, Fiuval és Szentlélekkel." (3-ik rész, 2-ik fej.) — Továbbá: „Hiszszük, hogy ő született, nemcsak mikor testet vett fel Szűz Máriától és nemcsak e világ fundamentomának felvettése előtt, de minden örökkévalóságnak előtte, még pedig az Atyától megmondhatatlanképpen." (11. r. 1. §.)

De hát az egyházi társulatnak a támadások ellen az ő véleményét dogmákba kellett foglalni, határait törvényekkel megvonni, épületét bástyákkal megszilárdítani.

Ma, mikor a hitviták megszűntek, ha tűzők fel-fel lobban is, mint nálunk a 70-es évek

elején, talán olyan olthatatlan gyűlöletet nem támasztanak, mint az őskeresztységben az Árius és több „eretnek“ tanítás.

De ugyancsak ma a hitközöny, a vallástalanság, a biblia tekintélyét több, kevesebb avatottsággal támadó hitetlenség korában, legalább azoknak, a kik az Isten titkainak sáfáraiul (1 Kor. 4:1) köteleztük el magunkat, félelmes tisztelettel és alázattal közeledvén e titkokhoz, mint azt Szentgyörgyi sárospataki theol. professor a hitében megrendült Kazinczy Ferencznek tanácsolta, egyszersmind tétovázás nélkül való bátorsággal kell vallást tennünk az Isten kijelentéseiben adott titkok hite felől. Esetleg jöhető gunyolódással szemben alszégnyen nélkül kell állanunk Istennek örök Igéje és a történeti Krisztus felől Kálvinnal: „Bármilyen legyen is az emberi bölcsesség, itt meg kell hajolnia és mintegy foglyul vitetvén, elhallgatnia és minden tudakos bizonyítgatás és tétovázás nélkül imádnia az ilyen titkokat, a melyek messze túlhaladnak minden emberi felfogó képességet.“ (Inst. 101. l.) Avagy a Szentlélekről tárgyalva a mint mondja: „mint mélységes és elrejtett titkot inkább imádni, mint kutatni kell, mivel sem értelmünk okosságával, sem nyelvünk beszédeivel kifejezni nem lehet és nem is szabad.“ (u. o. 115. l.)

Valljuk azért Jánossal, hogy „kezdetben vala amaz Ige, és az az Ige vala az Istennél és az az Ige Isten vala“ (1:1.) És nem kutatjuk értelmünkkel, hanem hisszük lelkünkkel, hogy ő mint történeti ember született aképpen, hogy a „Szentlélek szállott (Máriára) és a magasságban lakozó Istennek ereje árnyékozta meg őtet“ (L. 1:35); ennél fogva emberi testben Isten volt... Mimódon!?... Azt csak hitünk foghatja meg. Mert „minden versengés nélkül a mi hitünknek nagy titka ez: Az Isten megjelent a testben stb.“ (1 Tim. 3:16.)

Ezt a Krisztust mint embert „gonosz és kegyetlen kezekkel keresztfára függesztvén megölték.“ (Csel. 2:23.)

De ugyanőt az Isten az ő mindenható erejével feltámasztotta, „mely dolognak mi mindnyájan bizonyosságai vagyunk“ (Csel. 2:32) az apostolok mint szemtanuk, mi hitünkkel.

Minekutána pedig az ő testében a legrettenetesebb halált elszenvedte és mi érettünk és helyettünk az ő istenember voltával a bűnnek váltságdíját lefizette, majd feltámaszásával a halál hatalmát megtörte: a tanítványok szeme látára a 40-ik napon e földről az égbe „felemelték“ (Csel. 1:9); azaz visszament, visszaigazodott az ő örök dicsőségének lakóbelyébe, melyet csak ideiglenesen, míg emberi testben mi

érettünk eleget tehetett, hagyott el, istenségéből ki nem vetkőzve, attól meg nem fosztatva, hanem e földön is „benne lakozott az istenségnek minden teljessége valóság szerint“ (Kol. 2:9) mert ő „mindeneknek felette örökké áldandó *Isten*“ (Róm. 9:5).

Mindezeket nagy és erős hittel hisszük és valljuk; és hitünket teljességre viszi, megkoronázza e mai nap, a Mennybe menetel áldott és dicsőséges napja, a mely óta tudjuk, hogy a mi Szabadítónk szeretetteljes közbenjáró munkáját ott is folytatja, mert „az Istennek jobbján vagyunk és esedezik mi érettünk.“ (Róm. 8:34.) Ugyanazért élő, erős reménységünk vagyunk, hogy a mit bűnünk által e földre elvesztettünk: a boldogságot, azt a zavartalan, teljes lelki békét, nyugalmat, az örök boldog Isten tökéletes boldogságát ama jobb hazában, egy végtelen szebb világban ő általa újra megtaláljuk, mert az ő érdeméért „mi mint mennyei polgárok vagyunk, honnét a megtartó Ur Jézus Krisztust is várjuk, ki *elváltoztatja* a mi alázatos testünket, hogy hasonlatos legyen az ő *dicsőült* testéhez.“ (Fil. 3:20, 21).

Az Isten az emberi nemzet üdvözítését öröktől fogva elvégezte. De üdvévgzete az ember előtt titok volt mindaddig, míg azt előttünk az Ő egyszülött Fia által ki nem nyilatkoztatta.

A kinyilatkoztatás teljessége e napon volt, melyen Jézus Mennybe ment; ezzel be volt végezve üdvözítésünk felséges munkája, mert üdvöt földi boldogság helyett a Jézus Krisztus által megnyitott Menyországban találnak: „elmenyek, hogy megkészítsem néktek a helyet... és felviszlek titeket én magamhoz, hogy a hol én vagyok, ti is ott legyetek.“ (Ján. 14:2, 3.)

„Oh Isten bölcseségének mélységes gazdagsága!“

„Annak, a ki egyedül bölcs Isten, dicsőség a Jézus Krisztus által mindörökké! Ámen.

Kémer, 1904.

Nagy István,
ref. prédikátor.

Gróf Dégenfeld József amerikai missiója.

A Tiszántúli egyházkerület fáradhatatlan s közszeretettel álló főgondnoka szerencsésen visszaérkezett tengerentúli nagy útjáról.

Küldetése az volt, hogy ott a hely színén tanulmányokat tévén, nyújtson tiszta képet oda sereglett véreink vallásos viszonyairól s az észak-amerikai magyar református egyházaknak a hazai egyetemes magyar református egyház kötelekeibe való szerves bekapcsolását készítse elő.

Mikor a konventi elnökség felkérésének engedve, Gróf Dégenfeld József a nagyfontosságú megbízatást magára vállalta, már akkor jeleztük s erős meggyő-

ződésünk volt, hogy erre a munkára ő nála alkalmasabb ember alig kerülhetett volna. Most a munka befejezése után csak ismételtük akkori meggyőződésünket s szerencsésnek tartjuk a gondolatot, mely őt erre a missióra megnyerte.

Természetesen útja eredményéről Gróf Dégenfeld József majd illetékes helyen fog részletesen beszámolni. Minthogy azonban abban a szerencsében részesültünk, hogy Ő Méltóságával útja eredményéről szót válthattunk, azt hisszük: olvasóink iránt való figyelmünknek teszünk eleget, ha e beszélgetés tartalmából egyet-mást röviden nyilvánosságra hozunk.

A magyarok s ezek között az ev. ref. vallásuk igen nagy számmal vannak az Egyesült Államokban s bár ha a hivatalos kimutatások csak 15,960 lélekszámot tüntetnek elő, mindazáltal a magyar ev. ref. lelkek száma sokkal nagyobb s legalább 50,—60,000-re tehető. Legszámosabban vannak hivatásunk Pennsylvania, Ohio, New-Yersey és Connecticut államokban. De ezenkívül megalakult egyházak vannak New-York, Illinois, Virginia államokban. Szórványok pedig az Unio majdnem minden részében kisebb-nagyobb számban. Ezen szórványokat, a melyeknek különben Pennsylvania, Ohio és Virginia államokban is nagy számmal lehetnek, a megalakulandó amerikai magyar egyházmegye, vagy egyházmegyék lennének hivatva szervezni.

A magyarországi kivándorlók különben nem helyezkednek el vallásfelekezetek szerint, hanem a hol magyar telepek vannak, ott a Magyarországon levő minden vallásfelekezet feltalálható.

Az ev. ref. vallású kivándorlóknak legnagyobb száma, körülbelül 75—80%-a Abauj-Torna, Zemplén és Ungvármegyéből került.

Amerikai hitsorsosaink túlnyomó része néhány csekély számú iparost, koresmárost és úgynevezett közjegyzőt és bankárt kivéve, gyári és bányamunkás; mint ilyeneknek elég jó keresetök van, mert napi keresményöket 1—3 dollárra lehet tenni. Azonban a legnehézebb és legegészségtelenebb munkát teljesítik s éppen ezért, de talán otthoni megszokásoknál fogva is sokat adnak itálra. Ezekon kívül nagyobb városokban, különösen New-Yorkban sok olyan iparos van, ki nem gyárakban, hanem nagyobb ipari vállalatoknál dolgozik; ezek közül némelyek p. o. a szűcsök igen keresettek; de nagyon is jól keresnek, mert heti keresményök 15—50 dollárra is emelkedik.* Csodálatos, hogy a mi népünk, mely itthon leginkább földmiveléssel foglalkozik, Amerikában éppen nem található mezőgazdasági munka körül!

E munkás nép a viszonyokhoz képest fluktuál egyik helyről a másikra s a mikor a munka-viszonyok kedvezőtlenek, mint p. o. a mostani időben, nagy számban jön haza, hogy a mint a munkaviszonyok javulnak, ismét menjen ki Amerikába.

Mint nem állandó lakoságnál, természetesen a férfiak, nők és gyermekek aránya nem normális. Legtöbb helyen a férfiak túlnyomó számban vannak. Igen sok kivándorló van ugyanis, ki családját otthon hagyja, részben azért, mert maga is haza készül, részben azért, mert csak később, ha dolga kissé jobban megy, hozatja maga után családját. De az ellenkezőre is van példa. Passaicen p. o. az asszonyok és lányok vannak túlnyomó számban, mert ott zseb-

* Tudni kell azonban, hogy tekintve a megélhetési viszonyokat, Amerikában egy dollár nem ér többet, mint idehaza 2 korona.

kendő s más oly gyárak vannak, melyek leginkább női munkásokat foglalkoztatnak.

Egyébiránt ezen munkásnép éppen nem állandó voltánál fogva sokkal jobban ragaszkodik Magyarországhoz, mint az önálló iparosok és más önálló foglalkozásúak; ez utóbbiak féltvén üzletök virágzását, ha túlságos magyaroknak mutatnák magukat.

Valamennyi magyart s ezek közt hitsorsosainkat is nagymértékben fenyegeti az elangolosodás illetve az elamerikaiasodás veszedelme. A gyermekek az úgynevezett „public school”-ba járnak s az ide járó gyermekek már alig tudnak másképp, mint angolul beszélni. Ezt még ev. ref. papi családokban is tapasztalja az ember, még oly helyeken is, a hol a szülők úgyszólván semmit sem tudnak angolul. Ezen körülménytől eltekintve is az amerikai magyarok által beszélt magyar nyelv hemzseg az angol kifejezésektől, úgy, hogy míg az ember megszokja ezen kifejezéseket, alig érti meg beszédjüket.

Az Amerikába vándorolt magyar ev. ref. vallásuk ez idő szerént részben a „Reformed Church in U. of A.” részben a „Presbyterian Church” fennhatósága alá tartoznak.

Az előbbi egyház kötelékébe 16 ev. ref. egyház van; az utóbbiában 4. Ez a két amerikai nagy egyház ellenséges viszonyban van egymással; igyekeznek egymástól, a mit lehet, elhódítani s ez gyakran az egyes egyházközösségek gyengítésére vezet. Már csak ez érdekből is nagyon kívánatos volna, ha az összes amerikai ev. ref. magyar egyházaknak a hazai egyházhoz csatolása sikerülhetne, hogy az az áldástalan ellenségeskedés megszűnhessen.

Mindkét egyházban az elamerikaiasodás veszedelme fenyegeti a hűveinket. Elnémetesedésről szó sem lehet. Még a „Reformed Church” is, melyet még ma is sokan neveznek németnek, s a mely tényleg német eredetű, ma már angol nyelvű egyházakból áll; a még meglevő német egyházak is ma jobbra kétnyelvűek; angolok és németek; a főtisztviselőik (superintendenseik) nem is tudnak németül.

A magyar ev. ref. egyházak lelkészei nem mind egyforma képesítéssel bírnak. Van p. o. ki idehaza ügyvéd és egy ciklusban országgyűlési képviselő is volt, Amerikában közjegyző, majd táncmester lett s a múlt 1903-ik év őszén a dunántúli egyházkerület által, dacára annak, hogy teológiát sohasem végzett, az első lelkész-képességi vizsgálatra becsát-tatott s azt letevé, ez idő szerént a pittsburgi lelkész mellett segédlelkész, de már a legközelebbi napokban rendes lelkészi állomást foglal el.

Magyar népiskolák nem igen vannak; vasárnapi iskolák sem sok helyen.

Érdekes, hogy sem a „Reformed Church” sem a „Presbyterian” egyház nem jó szemmel nézik a magyarországi konvent aktióját s arra akarják rábírní az amerikai magyar egyházak lelkészeit, presbyteriumait és hűveit, hogy ne engedjék magokat a hazai egyház kötelékeibe bekapcsolni. Még fenyegetődnek is, hogy ha mozgolódnak, megvonják a lelkészeiktől, az egyházaktól is az eddig nyújtott segélyeket. Világos a törekvésök! Angolokká akarják tenni véreinket! Ezen azonban egy kis jóakarattal könnyen segíthetne a konvent. Gróf Dégenfeld József idevonatkozólag is gazdag adathalmazzal érkezett haza.

Annyi azonban már eddig is megtörtént, hogy 13 magyar ev. ref. egyház presbyteriuma végzésileg kimondta, hogy igenis, akarják, hogy a magyaror-

szági ev. ref. egyház kötelékeibe bekapcsoltassanak. Némi feltételeik természetesen vannak; de ezek mind olyanok, a melyek aránylag szerény anyagi kérdésekkel állanak összefüggésben. A lelki, a szívbeli vonzalom tehát megvan s nemcsak felekezeti, hanem nemzeti kötelességünk is, hogy ezt a vonzalmat megbeesüljünk. A magyar kálvinista egyház eleitől fogva nemzeti missiót is töltött be; hiszszük, hogy multjához és dicső hivatásához most sem lesz hűtelen.

* * *

Véleményes javaslat,

Szűgyi Dániel és Kremán Sámuel: „Indítványok az új énekeskönyvre vonatkozólag, a hevesnagykunsági ev. ref. egyházmegyéhez” című munkálatáról, valamint általában az új énekeskönyvről.

(Folytatás.)

Ezen akart segíteni az egyetemes énekügyi-bizottság az által, hogy változatos (hol 4, hol 3, hol 2, hol 1 szótagos, de mindig 4 morás, egy mora = $\frac{1}{4}$ kóta, ennél rövidebb hangjegyet nem alkalmaztak) ütemekre osztotta föl a periodusokat, vagyis verssorokat. Mi azonban éppen ezt kifogásoljuk, mert akármilyen szegénynek csufolják is ellenségei ezt a mai ritmust, mindamellett ez — legalább a magyarországi gyülekezetekben — annyira meggyökeresedett, hogy teljes lehetetlenség ezt kiirtani még a nemzeti ritmus hangzatos jelszava alatt is. Nem is kell kiirtani, mert bár egyszerű ezen ütemtelen ritmus és bár paradoxonnak mondják is sokan az „ütemtelen ritmus” kifejezést: bátran kimondjuk, hogy ez a ritmus nem izléstelen, nem csunya, nem unalmas, mint amilyennek kikiáltották! Világért sem vagyunk mi ósdiak; a magyar ritmust is kedveljük a magyar népdalban: az új énekeskönyv szerzőinek izlését sem akarjuk kicsinyelni, vagy sérteni. Ne tekintsék hát ezek az urak sértésnek, ha az ő általok csinált magyaros ritmusnál sokkal értéke-sebbnek tartjuk azt, amely Magyarország összes gyülekezeteiben historailag, századok óta kialakult. Más egyházak gondolni sem mernének arra, hogy az ő egyszerű, régi egyházi énekeiket saját magok lekicsinyeljék és kiforgassák a magok ősi mivoltá-ból akármilyen jogcím alatt is.

Legkevésbé szabad ezt tennünk akkor, midőn a kinált új portéka olyan, a minőnek a következőkben fogjuk bemutatni.

Vegyük például a XC-ik zsoltárt:

„Te benned | biztunk | eleitől | fogva, [3, 2, 4, 2]
 Űram, téged | tartottunk haj- | lékunknak, [4, 4, 3]
 Mert a mikor | még a hegyek | nem voltak, [4, 4, 3]
 Hogy még sem | ég, sem | föld nem volt al- | kotva, [3, 2, 4, 2]
 Te voltál | és te | vagy erős Is- | ten, [3, 2, 4, 1]
 És te meg | maradsz | minden idő | ben.” [3, 2, 4, 1].

Vajjon ezek az ütemek többet érnek-é, mint a régi ütemtelen ének?

Első látásra föltűnik, hogy a 2-ik és 3-ik sor három-három ütemre oszlik, míg a többi négy sor négy-négy ütemre. Ez a jelentékeny eltérés a két-féle sor között, annál inkább föltűlő, mert az első 4 sor mind egyaránt 11 szótagos. Azon körülmény, hogy az első 4 sor két középsője egész másképpen

és egygyel kevesebb ütemre tagolódik, mint a két szélső: sokkal kevésbé szép és izléses, mint a régi ütemtelen éneklés volt. Ezen különböző eljárásnak az volt az oka, hogy az átalakítók a dallam ritmusával is ki akarták fejezni azt, hogy a két középső sor a verselésben egymással rimel s a két szélső (1. és 4.) szintén egymással („fogva — alkotva” és „hajlékunknak — voltak”). A verselés sajátosságait azonban a zenével nem ilyen módon szokás kifejezni; nem szabad t. i. azt tenni, hogy két különben egyenlő hosszú sort (1-ső és 2-ik) különböző számú ütemekre bontsunk, csak azért, mert egymással nem rimelnek. Az 1-ső és 4-ik sor között egyrészt, s a 2-ik és 3-ik sor között másrészt levő rimrokonságot azzal tüntette ki a dallamkészítő Goudimel, hogy egyrészt az 1-ső és 4-ik sort egyezőleg *A*-n, a 2-ik és 3-ik sort pedig egyezőleg *D*-n végzi. Azonkívül az 1-ső és 4-ik sor második fele egyaránt *A*-moll jellegű, a 2-ik és 3-ik sor pedig egy rövid részlet kivételével határozottan *D*-moll jellegű, főként mindkét sor vége. Tehát egészen fölösleges volt ezeken kívül még a ritmusban is oly nagy különbséget teremteni az egyaránt 11 szótagos szomszédos sorok között. Az új énekeskönyv szerint tehát a „*Te ben ned*” kezdetű sort lassan, vontatva kell énekelni, már mindjárt az első „*Te*” szótagot, amely pedig a beszédben rövid, kétszer olyan hosszúra kell nyújtani, mint akár a „*ben*,” akár „*ned*” szótagokat, melyek helyzetüknél fogva hosszúak; — aztán a csak két szótagos második ütemnek mindkét tagját kétszeres nyújtással („*biiz-tuunk*”); a harmadik ütem már 4 szótagos, tehát mindegyik szótag csak egyszeresen („*e-le-i-től*”); a negyedik ütem azonban már megint két szótagos és így megint mindenik szótag két-két morás lesz. („*foog-vaa*”) E sorban 5 nyújtott szótag levén („*Te, biz, tunk, fog, va*”) határozottan vontatott jellegű az egész sor, amelylyel szemben nagyon éles és bántó ellentét a következő sor, melyben nincsen nyújtott szótag, kivéve a végsőt. Vegyük még figyelembe eme második sornál, hogy a hangsúlyozásnak az új énekeskönyvnél így kell történnie *haj-lék* unknak (akárcsak Arany „*Boldond Istók*”-jában „*ke-gyel-mes*.” (Harmadik sor a másodikkal teljesen megegyező, csak hogy ebben nincs ritmikai hiba). A negyedik sor megint vontatott a 2-ik és 3-ikhoz képest, éppugy, mint az 1-ső, 5 nyújtott szótaggal („*hoogy, éég, seem, koot, vaa*”), az utolsó szó ilyen hangsúlyozással „*al-kót-va*.” Az 5-ik és 6-ik sor 10—10 szótagos levén, az utolsó ütemre már nem jut 2—2 szótag, hanem csak 1—1 („*ten*” és „*ben*”); ilyen módon az 5-ik sor első üteme: „*tee voltál*,” (ugyanazon természetellenes nyújtással, mint az 1-ső sorban „*tee benned*”), a 2-ik ütem „*éé*” s „*tee*” (mindkét szótag kétszeresen nyújtva, bár a 2-ik szótagnál ez megint természetellenes), a 3-ik ütem „*vagy erős Is*” — a 4-ik végül: „*teen*,” mivel azonban egy ütemben négy morának kell lennie, a még hiányzó két mora helyét szünetjel (pausa) pótolja. Ezen esethez két megjegyzést kell fűznünk; az egyik az, hogy a „*ten*” szótag nyújtása és hangsúlyozása az *Isten* szóban minden, csak nem magyaros; a második pedig az, hogy ritmikai szempontból nem következetes eljárás, ha némelyik sor végén két morás szünetet alkalmazunk, más sorok végén pedig a befejező két morás, vagy egy morás szótag kótája fölé koronát teszünk. Mert a korona a verssort kissé hosszabba nyújtja (pld. az 1-ső és

4-ik verssor a korona folytán nem 4 ütem, hanem 4 ütem + egy kis időmennyiség, a 2-ik és 3-ik sor pedig 3 ütem + egy kis időmennyiség); míg ellenben a két morás szünet nem nyújtja meg a verssort bizonyos számú ütemeken túl, hanem csak kiegészíti bizonyos számú ütemekre, [itt pl. az 5-ik és 6-ik sor is a pausa folytán pontosan 4—4 ütemnyi; tehát:

1-ső sor	=	4	ütem	+	X
2-ik	"	3	"	+	X
3-ik	"	3	"	+	X
4-ik	"	4	"	+	X
5-ik	"	4	"	—	
6-ik	"	4	"	—	

Sem magyar, sem idegen ritmusban nem lehetséges azonban, hogy némelyik sor egy irracionális mennyiséggel megnyuljék, más sorok ellenben ne nyuljanak meg. Az ilyen következetlenség jobban bántja a ritmikai érzéket, mint az a vontatottnak, izléstelennek elvádolt ütemtelen éneklés, mely gyülekezeteinkben van szokásban; mert hiszen itt következetesen mindenik sor végső szótagja egyenlőképp megnyulik. A sorok végével való olyan kétféle elbánásra, mint azt új énekeskönyvünk teszi, aligha van példa a zeneirodalomban. Az a nyugatias beosztás is, melyet az 1877. óta Debrecenben és másutt megjelenő zsolnárok és Sz. Nagy Károly karénekeskönyve feltüntetnek, vagyis a nyugatias beosztás is egyaránt koronát alkalmaz minden sor végén.

De nézzük tovább a 6-ik sort:

„Es te meg- | maa raadsz | minden idő | been”

e sorban is kétszer esik a hangsúly a szó belsejébe, vagyis kétszer bántja fülünket. Idézünk még az ének későbbi szakaszaiból egyes kiválóan rosszul sikerült sorokat:

2-ik szakasz 6-ik sor:

„Es egy éj- | nek rö- | vid vigyázá- | sa” [= 3 hiba]

3-ik szakasz 5-ik sor:

„Ha büne- | it i- | dézvén elle- | ne” [= 3 hiba, még hozzá, a 2-ik ütem, hol két hosszú hang kellene két rövid szótaggal van kitöltve.];

4-ik szakasz 3-ik sor:

„Gyorsan enyé- | szünk, mint a mú- | lóárnyak” [= 2 hiba];

5-ik szakasz 2-ik sor:

„Hogy rövid vol- | tát tudván nap- | jainknak” [= 2 hiba];

6-ik szakasz 1-ső sor:

„Szolgái- | don dol- | gaidat lát- | tasd meg” [= 3 hiba].

Korántsem idéztük a 6 versszak összes hibáit. Az elfogulatlan bíró azonban bizonyára velünk együtt azt fogja mondani, hogy az *ilyen* magyar ritmusnál még mindig különb gyülekezeteinknek sokat gáncsolt éneklése.*

* Sajátságos, hogy Szügyiék figyelmét elkerülte egyik legszebb énekünk ezen bántó ritmizálása, mely a ritmus érzéket nemhogy felköltené, hanem születése előtt előli.

Okulva a példán csak úgy találok rányitot-
tunk egyes énekekre, s a többek közt a következő
ütemek lüktetését tapasztaltuk:

	6. ének,	2. szakasz,	4. sor:	.. — ló meg szégye —,
305.	"	3.	"	4. " : „ — künk az urhoz —,
212.	"	1.	"	1. " : „ — ka közöttünk —,
"	"	1.	"	4. " : „ — tól Jézus kül- dött téged —,
"	"	2.	"	1. " : „ — zád ó Isten nek lelke —,
2.	"	3.	"	2. " : „ — luuszoom —,
"	"	"	"	4. " : „ — keeneek —,
"	"	4.	"	12. " : „ — szedelem —,
2	"	4.	"	5. " : „ — tük engem —.

A legelső énekben is.

1. ének	2. szakasz	6. sor:	.. — dott és mara- dandó lesz —,
"	3.	4.	" : „ — gyütt a rossz meg —,
"	3.	6.	" : „ — ja béke — stb. stb.

Kisentenciázták, halálra ítélték a régi éneklés rit-
mustalanságát s adtak helyébe ilyenén ritmust!!!

(Vége következik.)

$a + x$.

VELEMÉNY

a magyarországi ev. ref. egyház új énekesköny-
vének az egyetemes konvent által elrendelt próba-
kiadásáról.¹

(Budapest, 1903. Kiadta: *Fejes István* az egyetemes énekügyi
bizottság elnöke.)

Azzal a jóakarattal vettem kezembe a próba-
énekeskönyvet, amely jóakarattal annak írói és az
egyetemes énekügyi bizottság tagjai eljárak tisztök-
ben. Sajnálattal kell azonban bevallanom, hogy az
énekeskönyvet csalódnva tettem le s visszanyultam a
régit után. Őszintén megvallom, nekem kedvesebb és
értékesebb a régi énekeskönyv még fogyatkozásai
mellett is, mint az új.

A francia aesthetikus Taine a héber zsol-
tárokat az irodalmi érték létráján, a bennök feltüntetett
emberi jellemvonások állandósága és mélysége miatt
Homér, Plato, Shakspeare művei, a Divina Comedia
és Faust mellé helyezi.² Oly művek ezek, a melyek
túléltek a népet is, a mely létre hozta őket. A leg-
nagyobb tisztelettel és készültséggel szabad más
nemzet íróinak is ezekhez közeledni, midőn nemzeti
nyelvükön akarják a remekműveket megszólaltatni.
Ez irodalmi követelmény. Különösen ma, a midőn
Arany János a magyar verselési technikát és a for-
dítás szabályait mind a gyakorlatban, mind az el-
méletben kezünkbe adta.

Arany vérünkben való vér. A magyar kálvinista
parasztember, a ki a vallásos jellem és a költői
lángész szárnyain ama dicsők mellé emelkedett nem-
zetünknek és vallásunknak dicsőségére.

Ha a magyar reformált egyház Aranyra bízta
volna az énekeskönyv átdolgozását: elnémulásának
szomorú éve alatt, már csak lelke fájdalmának eny-
hítésére is, elvégezte volna úgy, hogy míg magyar

¹ Elfogadta a hevesnagykunsági egyházmegye 1904. ápril
12-én tartott gyűlésében.

² Taine: Az eszmény a művészetben. I. §. III.

reformált egyház lesz, nem kellett volna többé iga-
zítani rajta. Örök kincsét adott volna nekünk. Nem
kellett volna neki egyéb, csak héberül megtanulni.
A többi feltétel meg volt nála. Ezt azonban elmu-
lasztotta egyházunk. De ha már ezt nem tette, ha
el hagyta futni azt a kedvező időt, a milyen nem-
volt és nem is lesz többé: legalább meg kellene
figyelnie azokat az ujjmutatásokat, a miket Arany
hagyott reánk remekeiben.

Arany nyelvének páratlan ereje két forrásból
táplálkozott: a régi nyelv szókincsének és szónon-
zatainak felelevenítéséből és a ma élő nép nyelv-
éből. És ama forrásban ott van a Szenci Molnár
Albert szótára, nyelvtörténeti nagy becsével és ott
van a Szenci Molnár Albert zsolnárfordítása is. Több
tisztelettel kellett volna a Szenci Molnár Albert
szavaihoz és kivált archaicus szónonzataihoz köze-
ledni a zsolnárok átdolgozóinak. És —, ha egyik másik
szavát átadhatták volna is a feledésnek —, de archa-
icus szónonzataival nem szabad lett volna ezt tenni.

A szónonzat hamisítatlan voltában van a nyelv-
nek életerege, nedvkeringése; a vallásos élet is ebben
lüktet. Arany a szavaknak jelentőségét a falevélethez,
a szónonzat jelentőségét az ágak, gallyak jelentősé-
géhez hasonlítja. A szónonzatban szól hozzánk az a
zivataros, de sokkal mélyebben vallásos kor, amely-
ben Szenci Molnár Albert élt és írt, amely után
annyit epekedünk, amelyet példa gyanánt szoktunk
hiveink elébe állítani. A szónonzatban lüktet Isten-
nek szent Lelke, a ki inspirálta Szenci Molnár
Albertet.

Im ez az egyik oka annak, ha úgy érzi lelkünk,
hogy az új zsolnárdolgozások letörölték a zsolná-
rokról a mély vallásosság kenetét s a helyett valami
mesterkelt vallásosságot adtak a zsolnároknak. A nem-
zeti nyelv drága kincs. Azzal büntetlenül kísérletezni
nem lehet. Mélyen a nemzet nyelvében, a nemzet
lelkében van tehát a vallásos kenet hiányának egyik
oka. Ahol az írók a nemzet nyelvének, lelkének
kincseivel könnyen bánnak el: onnan Istennek szent
Lelke is elfordul és megvonja inspirációját az írók-
tól. Még, ha nem volnának is a zsolnárainkban ily
archaicus szónonzatok: akkor is keresnünk kellene
azokat úgy, a hogy Arany kereste. Így azonban an-
nál könnyebb dolgunk van, mert készen kapjuk
azokat s a keresettség visszatartó hibájába sem
eshetünk. Természetesnek találjuk őket. Pár példa
világosít:

„Mint a szép híves patakra
A szarvas kívánczok:
Lelkem úgy óhajt Uramra.“

Milyen szép archaicus szónonzat: „Lelkem úgy
óhajt Uramra!“ Milyen lapos e helyett az új: „Lel-
kem Istent úgy óhajtja.“

Ugyanez az ige más archaicus szónonzatban
minő festői a 86-ik zsolnárbán:

„Hozzád mindennap óhajtok.
Nagy szükségemben kiáltok.“

Milyen lapos az új:

„Hozzád mindennap sóhajtok.
Szükségemben felkiáltok.“

Vagy a 90-ik zsolnárbán:

„Tebenned biztunk eleitől fogva
Uram Téged tartottunk hajlékunknak,

Mikor még *semmi hegyek* nem voltak.
Hogy még sem ég sem föld nem volt formálva
Te voltál és Te vagy erős Isten
És Te megmaradsz minden időben.“

Milyen erőtlen e helyett ez :

„Mert a mikor még a hegyek nem voltak,
Hogy még sem ég sem föld nem volt alkotva ...“

Persze az átdolgozó úgy okoskodott, hogy a semmi után semmi helye a többes számuak. Csak-hogy Szenczi Molnár Albert meg úgy hitte és érezte, hogy azok a temérdek sok hegyek a semmiből let-tenek, a semmiből formálta azokat a Mindenható. De az átdolgozónak a formálás sem kell. Pedig plastikussabb azon a helyen, mint az alkotás. — És polgárjogot is nyert a magyar nyelvben. És ha leg-alább az eredetijét megnézte volna az átdolgozó : ott a Szenczi Molnár Alberténál is plastikussabb képet csakugyan megkaphatta volna: „B'terem há-rim jülládú“ „Mielőtt a hegyek megszülettek.“ Minő plastikus képe a tóhúvábóhu vajadásának, a mi a Genesis első verseiben iratik le. Dantéhoz méltó kép, midőn az ősvizek végtelen méhéből a hegyek kiemelkednek. Szabad-e e helyett oly semmit mondó sort tenni: „Mert a mikor még a hegyek nem vol-tak.“ De általában a költői plastika iránt nem nagy érzéke van az új énekeskönyvnek. Pedig az első-rendű költői tulajdonság. És Szenczi Molnár Albert-ben megvan. De erről később bővebben.

A 91-ik zsoltárban Szenczi Molnár Albert ezt mondja :

„A ki a felséges Urnak
Lakozik oltalmában
És e nagy hatalmasságnak
Nyugoszik árnyékában.“

E helyett az új énekeskönyv ezt mondja :

„A ki a felséges Urnak
Oltalmában lakozik
És az Ő nagy hatalmának
Árnyékában nyugoszik.“

Persze. Mert manapság a nagy hatalmasság alatt az európai nagy hatalmakat érti a hatodik nagy hatalomnak, a napi sajtónak nyelve, a mely azonban — fájdalom — nem az igazi magyar nyelv. Az igazi magyar fül és szív kinpadon érzi magát. Midőn a mai journalistika termékeivel kell naponta élnie. Sőt az irodalom egyéb termékeinek nagyobb részével is így vagyunk. Az igazi magyar nyelv ma is a nép nyelve és a Szenczi Molnár Albert nyelve. Amazt kellett volna keresni, amahoz kellett volna közeledni : emettől nem szabad lett volna oly messze távozni a zsoltárátdolgozóknak. Annyival inkább így kellett volna eljárniok, mert a zsoltárból az a nép énekel, amely egyházaért annyit áldozott és áldoz ma is. Ez a nép a lelkétől lelkezett Aranynak re-mekeit nem ösmeri, Petőfinek inkább lázító, érték-telenebb dalain kap, azokkal izgat. Csupán a Szenczi Molnár Albert lelke szól még hozzá azon a költői hangon, a mit ő megért és a mi egyúttal magában hordja annak a mélyen vallásos századnak inspira-tióját, paralysálja azt az izgatást, a mi a vallás ellen folyik. Nagy segítségünk nekünk ma a Szenczi Molnár Albert inspirációja. Tiszteljük és szeressük őt tovább is teljes erőnkkel. Magunkat tiszteljük és

szeretjük benne és magunkat oltalmazzuk vele. Im ily nagy gyakorlati jelentősége van annak, ha az ember az aesthetikai elméletekkel is szembeállítja a költői termést. „Az lát tisztán, a ki az elméletet és a gyakorlatot egynek látja.“¹

Még egy másik aesthetikai kifogásom is van az új énekeskönyv ellen. Tulságba ment az anthro-pomorphismus üldözésében és abba a hibába esett, hogy a költői plastikát letörölte az énekekről. Nagy hiba annál, a ki költő akar lenni. A nagy költők plastikájok erejénél fogva nagyok. Plastika nélkül szétmosódik a gondolat a lelken, plastikával letö-rölhetetlenül ott marad. Shakspeare, Dante, Arany csupa plastika.

Arany ilyeneket énekel :

„A nap nyugovóra hajolt.
Immár fedi vállát biborszinű kaftán.“

(Folyt. köv.)

Csánky Bénéámin,
ev. ref. lelkész.

A debreceni református Kollégium adattára

azaz

a Kollégium története adattári alakban.

(Folytatás.)

Ezután következett be az ez ügyben munkás derék tanár, Dr. Bacsonyi Lajos halála, 51 éves korában. Még szemlélhette a gyökeres javítás léte-sülését, elhunyt 1902. Jan. 29. A közrészvét és ke-gyelet méltatva nyilatkozott meg érdemei iránt. Közadakozás folytán emlékére alap gyűjtetett, mely 1251 korona (Debr. Prot. Lap. 1903: 15. sz.). Élet és jellemrajzát méltó kéz, Dóczy Imre írta meg. (Debr. Prot. Lap. 1902 : 22—24. sz.) Az eddigi kór-házi alap fellendülést nyert; míg ugyanis 1900/1901-ben alaptőkéje 44,883 korona volt s a tanulóktól, a korábbi fok szerint, évi bevétel csak 400 korona volt; addig az új változás folytán (1901/1902.) „Be-tegségélyező pénztár“ címen a tanulóktól fizetett díjakból (1161 tanulótl) 6080 korona vala az első évi jövedelem. Evi bevétele 8279.75 kor.; kiadása 7150 kor. Fedezeti többlet 1129.75 kor. A tőke 1903. végén 47,818 korona

Ime a haladás vidámító képe! a református öntevékenység alkotó ereje! A 19-ik század első évében a „Cassa infirmorum“ valóban gyengén állt, alig 700 frt. tőkével; száz év múlva meghatvanszo-rozódott.

E pénztárra csak két alapítvány tétetett; 1833-ban, u. m. Debreceni Judit Fehértai Mihályné ha-gyott végrendeletében 64 v. frtot; és Benedek Lajos h.-böszörményi prédikátor és esperes 1848-ban el-hunyt joghallgató fia (Imre) emlékére 140 frt. o. é.

* * *

A) A Csehssombati-Pálfi tanszék.

Csehssombati József orvostudor (a ki a főisko-lában tanult, szénior is volt), alapította 1814-ben a vegytan, ásvány és növénytan magyar nyelven ta-nítására a tanszékét 25,000 v. frttal; egy másik alapítványát (10,000 v. frt.) rokonai segélésére ösz-töndíjjal rendelte; amikor azonban atyafia nem je-

¹ Emerson.

lentkeznek, annak a jövedelme is a tanszék dotációjára fordíttassék: a tanárnak tisztességes szállása legyen. Királyi döntvény és Péchy Imre főgondnok intézkedése szerint (1820. lásd fentebb 27. l.) az abai ref. predikátor, Pálfi Ferencz hagyománya 5791 váltó frt., ugyancsak a vegytani tanszék erősítésére adatott át. E két alap együtt képezé a tanszék tőke erejét. Ehez számítható még a ház, melyet Hatvan utcán (ma 3. sz.) 1823-ban vett a Kollégium a Sárói Szabó alaptól, mivel az ezen tanszéken levő jogtanárnak az egyház adott volt házat. A Csehszombati első alap tőkége 11.088 frt.; a Pálfi alapé pedig 7940 frt., együtt 19.028 frt. volt az 1892/3-ik évben, évi jövedelme 1123 frt. 68 kr. A természetben lakás, vagy értéke 400 frt. még azon felül hozzá adandó.

Az E.-Kerület 1894. évben (133. sz. a.) végezte a) a Csehszombati tanszék a kegyes alapító rendelkezésének megfelelőleg mint természetrajzi tanszék az akadémián fenntartandó a bölcsészeti fakultás körében. b) Az alap erősítést igényelvén, a tanszék betöltése halasztassék a bölcsészeti fakultás szervezéséig de bizonyos időn túl, p. o. a millenium után 5—10. éven túl üresedésben nem hagyható, mert a jogutódok visszakövetelési joga fennáll. c) A Csehszombati és Pálfi alap évi jövedelmei az alaphoz csatolandók tőkésítésképpen. d) Sőt az ösztöndíj alap eredeti összege 4000 frt. o. é. ösztöndíj alapul fenntartandó, megnövekedett része 2619 frt. azonban a tanszéki alaphoz csatolandó, mert ez alap fölösleges jövedelme a tanszéki alapot illeti. Ily módon a Csehszombati-Pálfi tanszék (pénz alapja: 21,647 frt.) új tanszék leendő felállítandó egyetemen.

Kérdés, miként fogantatott a megállapodás? Az 1903/904-ik évi költségvetésben nem találtatik ez alap sem a kiegészítésre váró, sem a bölcsészeti fakultás csoportjában, hanem beolvadt névtelenül a közszükségleti nagy alapba. Így a tanszéki alap és betöltéséig való növekedése feledésbe merül.

A nagy alapítók iránti kegyelet élesen megsértetik, míg ugyanis az ösztöndíj csoportban száz frtos alap is őrzi az azt tevő nevét: a tanszék alapítók nevére feledés homálya borul!

B) A „tanszéki alap” eredete.

E nagy fontosságú pénztár 1753-ban vette kezdetét a szomorú korszakban, a mikor Mária Theresia kormánya a tanári fizetéstől a várost eltiltotta. A debreceni egyháztanács nem elégette a felfolyamodást, hanem Szeremley Sámuel főbíró s a Kollégium kuratora 200 frt. első adományával az alap lerakásával a jövő útját tetteleg megnyitá. Felhívások indultak és Bánfi Farkas Bárá, Szódi István debreceni lelkész, a turkevei egyház stb. küldték e célra adományaikat. A tanszéki alap 1772-ben 2558 frt. tőkével birt. Ettől kezdve megkülönböztetve a közszükségleti alaptól, külön kezeltetett az alapítók nevei megőrzésével, 1896/7-ig az ekkori nyomtatott költségvetésben a Tanszéki Alapok még külön (bár nem teljesen) feltüntetvék, ott volt a fentebbi két alap is utoljára említve, aztán a világ szeme elől eltűnt. Ott szerepel ugyan az I. csoport felírásában összefogva a „tanszéki alap” címe is, de választ reá nem nyerünk. Legnagyobb jötevői e Kollégiumnak a tanszék alapítók valának, ezek emelték a főiskolát és tanügyét, tanszéknek neveinek megörökítése lelki szobor részökre, ezt ledönteni kegyetlen eljárás. De nagy bonyodalomra is szolgált

okot, mert a főiskola tanszakainak egyenletes fejlődésére utmutatást nem lelünk. Itt tenni kell valamit, (kivált miután a költségvetés nyomtatásban jelenik meg s a nagy közönség onnan ítél) ne sajnáljunk legalább az I. csoport végére nagy jegyzet alakjában egy sorozatot függeszteni, s névről-névre feltüntetni a tanszék alapítók áldott és fényes neveit s alapítványuk végösszegét! Különböző zordul esendülhet felénk a szózat „Vicia iacet pietas!” A Kollégium magasbra fejlesztésének legfontosabb mezején, a tanszék alapítás terén, nem nyilandanak virágok, elhamvad a buzgalom tüze.

Itt volna az ideje, hogy vagy a diszteremben, vagy a lépcsőház falán dus aranykeretes márvány lap arany betűkkel hirdetné a tanszék alapítókat. A koszorúval körített sorozatban első helyen áll Debrecen városa, aki négy tanszékot tartott fenn 1753-ig ház, föld és egyéb adományaival egészítve ki: a 19-ik század folyamán ujjlag 3 jogi és két bölcsészeti, tehát 5 tanszék alapításával tündökölt. Apafi Mihály fejedelem, Szártóri Imre; — a debreceni ref. egyház: — Csehszombati József, Pálfi Ferencz; Récei János, Sárói Szabó István, Hajdu városok, Kövesdi János, Margitai István, Péczeli József, Rhédei László, Somogyi Gábor, Soós Gábor, Szegedi Sándor, Könyves Tóth Antal és hitvese stb.

* * *

Jegyzet. Tévedőben maradt, vagy legalább ki-magyarázó felvilágosításra váró két alapítvány 1. *Veresmári Zsuzsánna*, Szombati István özvegye, eredeti végrendelete. Kelt Debrecen, 1810. Jul. 21. (saját keze aláírásával és pecsétjével), melyben a debr. ref. Kollégiumnak 20,000 rh. frtot rendelt azon változhatatlan feltételek alatt, hogy ezen fundacionális summának évi kamatja egyedül és egyenesen theologiai professor fizetésére fordítódjon, sőt tőkésíthető addig, míg 2 theologiai tanár fizetésére elég lesz. Végül szívére köti az egyházkerületnek és a debr. egyház kuratorainak, hogy ezen alapítványát céljától „soha és semmi módon elvonatni ne engedjék.” Ily eredetű theologiai tanszékot főiskolánk nem ismer. Kérdés: hová fordított ez alapítvány? A helyi ref. egyház kezeli. 2. *Szondi Zsuzsánna* előbb Kennessey Istvánné, végrendeletében (Kelt Pápán, 1752. márc. 28.) 5-ik pontjában 10,000 rh. frt. alapítványt tett hazánk törvénye tanulására és annak valamely törvényes forumon vagy táblán való gyakorlására magukat adó jó reménységű ref. ifjak segélyére. A reformátusok General Konventje 1823. (szept. 1—3.) a Szondi-Kenessei alapítványokról a jelentéseket tárgyalta, mivel ezen alapítványok a négy e-kerület dispoziójára hagyódtak, s a rendelkezés a konventet illeti; meg is rendelte, hogy a „jurátusok fundatióját” kezelő kurator külön kimutatást vezessen; általában az alapítvány gondnokai minden évben teyenek jelentést. Egy 1844. (márc. 30.) kelt egyházkerületi bizottsági jelentés, melyet Kerekes Ferencz levéltárnok tett fel, a 3. pontban, annyit említ: „a patvaristák számára hagyott 10 ezer rh. frt., a mint hallottuk, Pesten kezelték.” Kérdés: hol van ez alapítvány? Mire fordítottak? Mind ezt az egyetemes konvent deritheti fel, s ref. jogvégzetteink képeztesítésére érvényesítheti.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencs.

KÖZÉLETÜNK.

A nagyszalontai ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése.

E közgyűlés, mely a vasuti sztrájk dacára is eléggé népes volt, e hó 21-én a szokott helyen tartott meg. Széll Kálmán esperesünk buzgó ima elhangzása és a gyűlés megnyitása után mély sajnálattal említi fel, hogy egyházmegyénk nagynevű gondnoka Gróf Tisza István ő excellentiája, közgyűlésünkön hivatalos elfoglaltatása miatt nem jelenhetett meg, ki táviratilag is jelezte távol maradásának okát. Helye Dr. Balogh Elekkel töltetett be.

Együttal sajnálattal jelenti ezt is, hogy egyházmegyénknek derék s közszeretnek örvendő főjegyzője, Nagy Imre, kórágán fekszik s gyűlésünkön nem jelenhetett meg.

Leglényegesebb s legkiemelkedőbb pontja a 39 pontból álló tárgysorozatnak az egyházmegye vallás- és erkölcsi állapotáról szóló terjedelmes, s szokott lelkiismeretes pontossággal szerkesztett esperesi jelentés. Mint az egész közanyaszentegyházat közelebről érdeklő dolgot, lehetetlen említés nélkül hagynunk e jelentésből a vadászati ref. egyház aggasztóan szomorú állapotát, melyet lelketlen socialista izgatók ma már csaknem a válság szélére juttattak el. E jelentés idevonatkozó része ekként szól:

„Nagytiszteletű egyházmegyei közgyűlés! Mídon szokásos évi jelentésemet van szerencsém be-terjeszteni az 1903. évről, van még abban egy elszomorító és méltán aggasztó jelenség, amelyet hallgatással mellőznöm nem lehet.

Ugyanis a socialismus és a socialista tanok téves értelmezése folytán egyes lelketlen izgatók, több egyházunkban, főleg Aradmegye délnyugoti részén és környékén fekvő egyházaikban mozgalmat indítottak az egyházi hivatalnokok fizetésének tetszés szerinti leszállítására és az egyházi adó önkényes megállapítására. Ezen mozgalom több egyházunkban forrongást, sőt válságot idézett elő, a törvényes rendet, békét, nyugalmat felzavarta, az egyházi hivatalnokokat sok méltatlan támadásoknak, zaklatásoknak tette ki. Legjobban kiélesedett ez Vadászon, ahol az egyházközségi közgyűlés kimondta, hogy míg az egyházi hivatalnokok fizetése az ő kívánsága szerint nem lesz megállapítva, addig sem az egyházi adó kulcsát megállapítani, sem az egyházi adó kivetését, vagy beszédését megengedni nem fogja, mibe, ha az egyházi hatóság bele nem egyezik: tömegesen fognak kitérni.“

Ime, szószertint közlöm az esperesi jelentésnek erre a szomorú eseményre célzó leglényegesebb részét.

A mi ezután az esperesi hivatal részéről megtörtént, az a gyűlés általános, közhelyesléssel találkozott. Buzgó esperesünk minden eszközt felhasználta, ékesen szólásának minden fegyverét elő vette arra nézve, hogy törvénytelen cselekedetöknek szomorú következményeire utalva, ezeket a szerencsétlen elvakultakat vallásuk iránti buzgóságukra és református egyházuk iránti melegebb szeretetre és az alkotmányos uton hozott törvényeknek igaz és feltétlen tiszteletére figyelmeztesse. De hasztalan volt minden atyai kérelem, siket fülekre s megkeményedett szívekre talált az apostoli intőszó. A vadászati félrevezetett hívek közül 165-en kérvényt ad-

tak be a közgyűléshez, amelyben a belhivatalnokok fizetésének leszállítását kérelmezik. Botor feltételeiket így szabták önhatalmulag meg. Vagy a földet hagyják meg nálok, de az adót a haszonélvező hivatalnokok fizessék, és adják a stólat, amely, az e.-politikai törvények meghozatala óta elég vékonyan csöppen. Vagy ezek helyett adnak a lelkésznek 1200, a tanítóknak pedig 1000—1000 korona készpénzt. S az egyházközségi közgyűlés határozatilag kimondta, hogy míg a belhivatalnoki fizetések az ő kívánságoknak megfelelőleg nem lesznek rendezve, addig se adókulesot nem készítenek, se pedig adót nem vetnek ki és nem szednek be. Esperesünk egy új és igazságos adókulesot készít a megkeményedett szívű vadászoknak; de ezt sem fogadják el.

Ezzel kapcsolatban olvastatott a szorongatott helyzetben vergődő vadászati belhivatalnokok megdöbbenően szomorú hangon írott kérvénye. Panaszolkoznak, hogy 1903. nov. 1-je óta nem kaptak egy fillér fizetést sem. Pedig népes családdal, szűkös anyagi viszonyok között él kettő közülök. Aggódanak szegény egyházuk jövőjéért, mely anyagilag is, vallás-erkölcsileg is lejtőre jutott.

Egyházmegyénk ugyan határozatilag kimondta, hogy az esperesi eddigi intézkedések haladéktalanul foganatosíttassanak, melynek gyors végrehajtására a presbyterium fegyelmi eljárás terhe alatt utasítva lett. A hátralékos adók behajtására Arad-megye törvényhatósági bizottsága meg lesz erélyes esperesünk által keresve . . . de mi mégis aggódó lélekkel nézünk ez egyház jövőjének elébe. Hátha a konok presbyterium nem engedelmeskedik! Felfüggesztik őket állásuktól s a terrorizált nép nem választ másokat helyettök? Mi lesz akkor ott . . . ? Mi lesz a szegény, minden oldalról erősen szorongatott belhivatalnokokkal . . . ? Sötét jövőnek nézhetnek eléje. De sötét képek fenyegetnek ma már mindnyájunkat a magyar ref. Sionban. Önkénytelenül is éreznünk kellett, hogy a vadászati eseményben a mi népünknek irántunk érzett sivar gondolkodása nyilatkozott meg. Vajha e gyűlési tudósító, e kép festésénél, ne látná oly sötétnek a helyzetet!

Borura derü. Esperesünk ezután a Tisza Kálmán serlegről jelentést tesz. Ez értékes és szép serleget egyházmegyénknek általános szeretetnek örvendő egyik világi tanácsbirája Szikszay Lajos készítette, felejthetetlen nagynevű s áldott emlékezetű gondnokunk, Tisza Kálmán emlékének időtlen-időigig való fenntartására. E serleg kegyeletos rendeltetése pedig az, hogy minden évben, a tavaszi egyházmegyei közgyűlés alkalmából a fehér asztal mellett, a hova a végzett munka után üdülésre gyűl össze az egyházmegye, ezzel kezében egy előre kijelölt szónok emlék-beszédszerű, rövid tósztot mond, üritvén e serleget annak a legnagyobb férfiúnak emlékére, a kit feledni nem tud, feledni nem fog a nagyszalontai ref. egyházmegye.

Az esperesi jelentés után birtokába veszi e serleget az egyházmegye. Meleg köszönetet szavaz az ajándékozónak s adományozó szép levelet levéltárba helyezni rendeli.

A nagyváradi internátus ügyének fokozatos fejlődése örvendetes tudomásul szolgál. Az internátusban jelenleg 33 növendék lakik. Özv. Bögös Lajosné volt esőkmői lelkészének igazgatónőül megválasztása nagy nyereségnek jeleztetik.

A tanítónőképző intézet épületének csinos és

tetszős terve bemutatván, ez intézet ügye is buzgó hitsorsosaink meleg pártfogásába hathatósan ajánltatik.

Tanügyi bizottságunk előadója, kit kiváló szakembernek ismerünk, megteszi részletes és minden egyház tanügyi állapotát felölelő terjedelmes jelentését. *Szabó István* lelkészársunk örömmel jelzi azt is, hogy a tanügy terén fokozatos előhaladás tapasztalható. A nagy-zarindi egyháztanács ama kérelme felett, hogy a tankötelezettségi idő a gyermekeknek ne 6, hanem 7 éves korukban kezdődjék el, napirendre tér egyházmegyénk.

Sipos Imre tanácsbíránk elhunyt a fájdalmas tudomásul szolgál s helyének betöltése iránt a szavazás elrendeltetik.

Egyházkerületi képviselőül az eddigiek maradtak meg.

Bagdi János lelkiismeretes és pontos közigazgatási pénztárnokunk állásáról lemondott. Egyházmegyénk e lemondást mély sajnálattal vette tudomásul. Jól ismerjük az ő 12 évi hűséges működését; éppen ezért lemondását nehéz szívvvel fogadtuk el; de meghajolva erős és megmásíthatlan akarata előtt, utódjául *Szabó István* geszti lelkészt választja meg egyházmegyénk.

A mezősasi és belényesi megválasztott lelkészeket *Bessenyei Imre* és *Bottyán Pál* ifju Timótheusokat örömmel kebelezi be egyházmegyénk. Még fiatal, de már kipróbált erők, akiknek jövő működése elé bizalommal és megnyugvással tekinthetünk. Mezősasi kollegánk derekasan is hozzálátott már a nagy munkához. Új adókulesot készít és fogadtat el, mely a gyülekezet tagjainak buzgó áldozatkészségéről hangosan beszél. Minő más és szebb kép ez itt, nem oly kietlen és sivár, mint a *vadászi* és *bappi* egyházaké.

Ez utóbbi is vigasztalhatatlanul sötét. Ezek is, mint a vadásziak, a belhivatalnokok, főként a lelkész fizetésére vadásznak. Persze, sokkal jobb is volna semmit sem fizetni! De azt ezek sem sajnálják, hogy budapesti szocialista s idegen nemzetiségű vezérek zsebelik ki őket.

Az egyházmegye itt is ugyanazon intézkedéseket teszi meg, mint a vadászi atyafiaknál.

K. Apáti-i egyházunk a Gróf Csáky-féle birtokból egyházfentartási alagul 50 kat. hold földet akar vásárolni 238 frtjával holdankint. De az ügy még nincs kellőleg elkészítve és megérlelve. Míg a törvényes lépések meg nem tételnek, kénytelen függőben hagyni ügyüket az e.-megye.

Az egyházmegyei egyetemi bizottság tagjaiul a tanácsbírák választattak meg in corpore.

A derekasan végzett munka után a szalontai kaszinó szép termében gyűltünk össze barátságos ebédre számosan. Lázás érdeklődéssel vártuk a Tisza Kálmán serleg felavatását, melynél a felavató beszédet éppen maga az adományozó *Szikssay Lajos* szeretett barátunk tartotta.

A bihari ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése.

A bihari egyházmegye f. év ápril. 14-én tartotta tavaszi közgyűlését Nagyváradon a megyeháza dísztermében, Sulyok István és Ritook Zsigmond gondnok kettős elnöklete alatt, ugy az egyháziak, mint a világiak élénk részvétele mellett. A közgyűlést megelőző napon ugyancsak a nevezett helyen tartotta délelőtt 9 órakor gyűlését az egye-

temes lelkészértekezlet, melynek ez alkalommal a lelkészörök arányosabb felosztása mellett legfontosabb tárgya volt a liturgia egységesítésének a kérdése. A kérdéses tárgyról Csernák Béla furtai lelkész olvasott fel alapos készütségre valló értekezést, melynek keretében behatóan foglalkozott a hozzánk legközelebb álló svájci reformátusok istenitiszletti sorrendjével, a mint az a német Svájcban Zwingli, a francia Svájcban Kálvin hatása alatt kifejtett; majd bemutatta, hogy magában a bihari egyházmegyében mily sok változatosságot mutat a liturgia. A szóban forgó nagy horderejű kérdésben az egyetemes lelkészértekezlet arra az álláspontra helyezkedett, hogy a liturgia egységesítését csak alakilag óhajtja, de a lelkészek, mint liturgusnak a szabadságát az istenitiszlet tartalmában megkötni nem tartja a protestantizmusban rejlő szabadsággal össze egyeztethetőnek. Igen fontosnak tartja továbbá az egyetemes lelkészértekezlet a biblia olvasásnak az istenitiszletbe való beillesztését, a mint az a svájci, holland és skót reformátusoknál megvan.

A közgyűlést az esperes buzgó ima után megnyitotta, a mire Dr. Miskolczy Ferencz alispán, ujonnan választott tanácsbíró letette az esküt s rokonszenves beszédben ajánlotta magát az egyházmegye szíves jóindulatába. Az esperesi időszaki jelentés szomorúan utalt az egyházmegyének egyes egyházaiban a socializmus romboló munkájára, a mely főképpen a vallás iránt való közönyösségben, a fennálló rendszer megtámadásában nyilatkozik. A megboldogult esperes Szabó Károly nevére tett alapítványi összeg jelenleg 782 korona 01 fillért tesz ki, melynek kamata majd a nagyvárad leánynevelő intézet legjobb növendékének fog kiadatni ösztöndíj.

Az országos lelkészi gyámintézet, valamint az országos közalap múlt évi számadásának betérjesztése után felolvasatott az egyházmegyei számadások megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése, mely szerint a gyámpénztári alap jelenleg 132,924 k. 53 fillérből áll, a közigazgatási pénztár pedig 13,343 k. 83 fillérből. A számadásokkal kapcsolatban betérjesztettek a nagyvárad internátusról a múlt évi pénztári kimutatások, melyek értelmében a házi pénztárnak 5,101 k. 78 f., a gyűjtő pénztárnak 30,572 k. 72 f., a tanítóképző pénztárnak 30,072 k. 32 f., a Ritook-alapnak 3,823 k. 66 f., az Ullmann-alapnak 1,587 k. 12 f. cselekvő vagyona van. Ugyancsak bemutatott a felállítandó tanítóképző ügyében a nagybizottság jelentése: a nagyvárad ev. ref. egyház az intézet épülete számára a szükséges telket megajánlotta; az épület tervrajza már készen van ugy, hogy ősszel az építkezéshez már valószínűleg hozzá foghatnak.

Az egyetemes lelkészértekezlet fölterjesztései között figyelemre méltó a liturgia egységesítésén kívül az új énekeskönyv ügyében hozott azon indítvány, miszerint az új énekeskönyv fokozatosan léptessék életbe s abba a Szózat is felveendő. A Debrecenben létesítendő egyetem érdekében kifejtesendő actio a lelkészörökre bizatik, a melyek időszakról-időszakra tartoznak esperes útján az egyházmegyének beszámolni a nemes cél javára tett eljárásokról.

A révi missiói jelentés után Veress István egyházmegyei jegyző bemutatja az egyházmegyének az utolsó tíz évben tartott gyűléseiről az elkészített

tárgymutatót. A fáradságos munkáért az egyházmegyei közgyűlés az elkészítőnek köszönetet szavazott s elrendelte a tárgymutató kinyomatását.

Az egyházmegyei költség-előirányzat az 1904. évre 3132 koronába állapított meg. Tudomásul vétetett, hogy Darvasra lelkésznek Molnár Vince, tanítókul Csökmőre Szinok Dezső, Nyüvedre Szánthó Béla, Pelbárhidára Szabó Beniamin választottak meg. Ugy a p.-toldi, mint a paptamási egyház-adózási ügyben a közgyűlés a jelenlegi rendszert kívánta fentartani, tekintettel a legközelebbi zsinatnak ebben az irányban teendő orvoslására.

A m.-telki-i legelő ügy több mint tíz évi vajadás után valahára a megoldás stadiumába fog lépni, a mennyiben az ügyész felhatalmaztatott a lelkészszel egyetemben a kérdéses földterületnek per útján való visszaszerezésére. P.-ujlakot a közgyűlés 2000 korona tőkesegélyre pótlólag ajánlja az egyházkerülethez.

Az egyházmegyei közgyűlés az egyházkerület 26—1903. sz. határozatára a szegény iskolás gyermekeknek ruhával és meleg étellel való ellátása ügyében a következő véleményes javaslatot terjeszti fel az egyházkerülethez: 1. Minden egyházközségben összeirandók és nyilvántartandók azon szegény iskolás gyermekek nevei, a kik helyzetöknél fogva a ruhasegélyre, valamint téli időben a meleg étellel való ellátásra reá vannak utalva. 2. A kétnemű segélyezés ügye egymástól elválasztandó, a mennyiben az egyház és a politikai község egyetértőleg a ruhaadományok eszközzését a legtöbb esetben teljesíthetik a szegény alapból. 3. A módosabb egyházközségek, a kik a szegény gyermekek támogatására evenkint bizonyos összeget fordíthatnak, téli időben az iskolától távol lakó szegénysorsu tankötelesek számára egyes tisztességes családnál, vagy családoknál ebédet főzessenek. 4. A szegényebb egyházközségek minden lehető kövessenek el ilyenmű alap létesítésére, ha másképpen nem, társadalmi uton; a mig pedig a jelzett célra felhasználható alap létre hozatnék, szólítsa fel az egyháztanács minden téli évszak elején a jobb módu szülőket a szegény iskolás gyermekeknek bizonyos számu ebédrel való ellátására. Az egyháztanács egyik kiküldött tagja állapítaná meg az ebédadás sorrendjét s hozná tudomására kellő időben a vállalkozó családoknak. 5. Végül minden évben kérje számon az egyházmegyei látogató küldöttség az egyházközségek presbyteriumaitól, hogy tettek-é intézkedéseket és mi módon, a szegény iskolás gyermekeknek ruhával és meleg étellel való ellátása ügyében.

Kisebb fontosságú ügyek elintézése után a közgyűlés köszönettel vette Eröss Lajos debreceni theol. tanár és testvére Eröss Károly váncsodi tanítónak a darvasi egyház részére oly kikötéssel tett 400 koronás alapítványát, hogy a 2000 koronára növelendő összegnek kamatai egy a darvasi elemi iskolát kiváló sikerrel végzett ifjunak adassanak középiskolai tanulmányai folytatására; az alapítvány kezelése, valamint a felvétel a darvasi ev. ref. egyháztanácsot illeti, fent hagyatván az egyházmegyének a canonica visitatio útján gyakorlandó felügyeleti joga.

Délután két közigazgatási ügyet tárgyalt a tanácsbírói kar. Délben a Széchenyi szállodában gyűltek össze a közgyűlés tagjai.

Körösvölgyi.

GYÁS ZROVAT.

SZÁSZ GERŐ.

1831—1904.

Ez a férfiu, kinek nevét e fekete keretbe írjuk s a kinek immár koszorút csak sírjára tehetünk, egyike volt azoknak, kik megérdemlik a jók emlékezését! Sokat dolgozott s valamikor sokat is emlegették...! Aztán jöttek új idők... az új időkkel új emberek s a vén Petur zugott, viharzott mint vizözön egyideig s aztán — mert a változott viszonyok kereteit összerontani nem tudta... — elcsendesedett s magát sorsának megadva, a világtól elfeledve, — zaj nélkül tűnt el az örökkévalóságba...!

Minden úgy lett, a mint előre sejtette! Ezelőtt 7—8 esztendővel e sorok írójával sokat levelezett s akkor mondá egyik levelében: „En kedves fiam, próbálok lelkesedni a magam dalától, mint a fülemile. Buzgok, lelkesedem, dohogok, veszekedem önmagammal és számítom azt a mélységet, a hova én aláhullani fogok, midőn majd elkövetkezik a számadás...! Tudom, hogy ez öngyilkosság. Hát én megölöm magamat. Az az Isten, a kit én lelkemben hordozok, felment engemet e bűn alól. Még nem tudom, hogy mi lesz, hogy lesz; de ebből jó nem származhatik; és én vádoló a gondviselést, hogy engemet dobott ide, hogy én legyek okozója ennek a világ nem látott botránynak. Lehet, hogy tán nem lesz! De ha kell lenni, — akkor lesz! Majd meglátjuk és pedig hamarosan, mert én sokáig nem várhatok az en esztendeimmal stb.“

Ugy történt. Szász Gerő e nagy harc végén a mélységbe hullott alá s élte utolsó éveiben csendes ember lőn...!

De a kik őt ismerték, nemcsak becsülni, hanem szeretni is tudták mindvégig s nem felejtik el soha, hogy ez a nagy szenvedélyekkel megáldott és megvert ember egyike volt Erdély legmagyarabb, legeszesebb és legjobb lelkü papjainak. Fényes tehetség, hatalmas oratori erő, rajongó fajszeretet, a szépet, a jóert, az igazságért és lelki világosságért élni-halni kész, bátorság s erkölcsi meggyőződésében törhetetlen vasakarát... ezek voltak az ő ékességei; s a kinek érzéke csak tucat-emberek iránt van, az ne gondoljon soha Szász Gerőre!

Nagy és fényes multtal dicsekszik az erdélyi egyházkerület, melynek igen-igen kevés kivétellel, — minden egyes predikátora ott áll a világosság zászlója alatt, de ezek között senki sincs, a ki Szász Gerőnél tisztábban látta volna, hogy ennek a kerületnek a felekezeti érdekeken kívül van egy másik felséges hivatása is: *védelmezni mindhalálig a magyar nemzetj eszmét!*

Ő ebben a munkában is vezér ember volt s midőn sírja felett megállunk, aggódva kérdezzük: „ki jön utánnad...!?”

De életének lángja mégis főképpen egyháza oltárán lobogott el, minek bizonyosságára itt közöljük élettrajzi főbb adatait.

Született 1831. augusztus 5-én Ördögkeresztúron. Tanult Kolosvárott. A szabadságharc kitörésekor honvéd lett. Világos után besorozták az osztrák

hadseregbe. Innen nemsokára haza kerülván, theologiai tanulmányait befejezte 1852-ben Kolozsvárott, hol 1856-ban segédlelkész lett. Két év múlva külföldre ment s a berlini egyetemen hallgatott két félévet. Az 1859-ik évben a kolozsvári egyház lelkészéül választotta meg. 1867-ben már esperes, később igazgatótanácsos, konventi tag, 1885-ben generális notarius, tagja a debreceni s budapesti zsinatnak. Szász Domokos halála után egyik püspökjelölt volt; de kisebbségben maradván, a közélettől való visszavonulása innen kezdődik. Érdekes s feljegyzésre méltó, hogy midőn azon nagy harc után, melyre mint bekövetkezendőre, fent közölt s e sorok írójához intézett levelében céloz, — a generális nótárságról lemondott s lemondását visszavenni semmi áron sem volt hajlandó, egy szűkkörű s egészen bizalmas jellegű társaságban ő maga is készséggel hozzájárult ahoz, hogy utódja a főjegyzői székben az erdélyi egyházkerület mostani illusztris püspöke legyen! Erről e sorok írója tesz tanubizonyosságot, ki abban a bizalmas jellegű társaságban maga is ott volt. Ki gondolta volna akkor, hogy alig egy év múlva a régi és új főjegyző, mint vetélytársak fognak egymással szemben állani, — a püspöki széknél!

Az egyházi irodalom terén érdemei elévülhetetlenek. Ő indította meg 1871-ben az „Erdélyi Prot. Közlönyt“ melynek, lehet mondani, éltető lelke ő maga volt. A szerkesztői tollat sem jószántából tette le. Ugyszólván: erőnek-erejével csavarták azt ki kezéből, mikor nagy ellenfele Szász Domokos éppen a Szász Gerő leszerelése végett az új „Erdélyi Protes-

táns Lap“-ot megindította. Megható, mit e sorok papírra vetőjéhez ekkor irt:

„Kedves fiam! Most a „Prot. Közlöny“ hivatalos jellegének elvesztése következik. De mindegy; ha lehet, azután is fentartom lapomat; ha nem lehet, lefekszem és meghalok! Elpusztulok! De Jurisits magával rántotta a törököt. Hát én is magammal rántok valakit; de romjaim felett a protestáns szabad gondolkodás, az irás szabad vizsgálásának a joga hirdetni fogja, hogy hű és igaz voltam“ stb.

Szerkesztette Szász Domokossal együtt a „Prédikatori Tárnak“ régibb és újabb folyamát (1871—73.) és 1887—91.) Ezenkívül is számos dolgozatai, cikkei, predikációi és imái jelentek meg szerteszét. Megírta „a kolozsvári ev. ref. egyház történeti fejlődését.“ S ha mindehez hozzáveszszük, hogy több kötet mély kedélyről és tisztult izlésről tanuskodó költeményt adott ki: nemesak azt indokoltuk, hogy miért volt tagja a „Petőfi társaságnak“ s alelnöke az „Erdélyi irodalmi társaságnak“ hanem egyszerűsmind bizonyosságot tettünk arról is, hogy bizony nagyon sokat veszítettünk benne.

Elete utolsó éveiben az a „mélység“ melytől annyira félt, még sötétebbé lett. Szellemi világa lassan-lassan elborult s csak szeretteinek önfeláldozó hűsége és gyöngéd ápolása ragyogott e „mélység“ felett mint nap s aranyozta meg sugaraival a mindinkább szürkülő alkonyt . . . !

Elköltözött lélek! Én úgy érzem, hogy te csakugyan „hű és igaz voltál!“

Debrecen, 1904. május 2.

E. L.

JÓKAI MÓR

1825—1904.

Lapunk zárta előtt kevéssel jutott el hozzánk a szomorú hír, hogy a magyar irodalom égboltozata gyászbaborult; legfényesebb csillaga kialudt, — *Jókai Mór meghalt!*

Hogy ki volt . . . !? Miért mondanók . . . !? Nagyságát festeni semmik vagyunk. Ravatala felett tüneményes élete roppant jelentőségét méltatni nem a mi feladatunk. Nem is akarjuk. Sirunk mi csak a bubánat miatt; mert ugyan ki is mérhetné meg a mi veszteségünket, midőn meghalt az, ki már életében halhatatlanná lett!

Igen! A nemzet halottja ő . . . ! S midőn milliók borulnak oda ravatalához, kor, rang, vagyon s nembeli különbség nélkül, — részt kérünk mi is magunknak a közös fájdalomtól. Hiszen nagyjaink közül sokan elhullottak már . . . jók és erősek; de egy sincs, kinek ravatala felett könyeink méltóbban egyesülhetnének! Jókai Mór mindnyájunké volt! Mindnyájan megsiratjuk!

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Gróf Dégenfeld József idehaza.** Egyházkerületünk szeretett főgondnoka, hosszas és fárasztó amerikai útjából folyó hó 2-kán érkezett haza Debrecenbe. Nagyfontosságú missiójáról s annak eredményéről, — amennyiben t. i. ez egyáltalán nyilvánosság elé való, — lapunk más helyén számolunk be s mindenekfelett be

fog majd számolni illetékes helyen. Ő Méltósága maga azon emlékiratában, melyet már össze is állított s a melyből merítjük mi is adatainkat. Itt, e helyen csak azt hozzuk nyilvánosságra, hogy bizony Ő Méltósága a hajón hazafelé utaztatában, — mint mondja, — mindjárt az első napokban erősen megbűlt s kemény huruttal tért haza az ő tisztelői körébe. Hiszszük azonban, hogy az ő erős szervezete mihamarabb győze-

delmeskedni fog a kellemetlen vendég felett s már a küszöbön álló gyűléseken mint teljesen normális egészségi állapotban levő emberhez lesz szerencsénk Ő Méltóságához. Egyébiránt ez a kis változás inkább alkalmatlan, mint veszedelmes. Hogy mikor érkezik Ő Méltósága Debrecenbe, — arról pontosan senki sem volt értesülve s így az ünnepélyes fogadtatás elmaradt. Mi e helyen üdvözljük őt!

— **Vizsgálati rend** a debreceni ev. ref. főiskola összes tanszakain az 1903—1904. tanév második felében. Évzáró istentisztelet 1904. év június hó 13-án reggeli 9 órakor a nagytemplomban. Vizsgálatok. A) Az akadémiái tanszakokon: A colloquiümök úgy a theologiai, mint a jogakadémián az illető tanárok rendes óráin és tantermeiben június 15-én kezdődnek. A jogi alapvizsgálatokra június 13-án déli egy óráig kell jelentkezni; a vizsgálati napok kitűzéséről a jogakadémiái tanárkar, a jogakadémiái dékáni hivatal utján külön kiírásban intézkedik. Az államvizsgálatok kitűzése június hóban is a jelentkezések szerint fog történni. B) A főgymnasiumban: Május 10—11. VIII. osztály magánvizsgálata. Május 13. a VIII. osztály vizsgálata. Május 16—20. írásbeli érettségi vizsgálat. Június 12. rendkívüli tárgyak vizsgálata. Június 15. VII. osztály vizsgálata egész nap az oratoriumban, I. osztály vizsgálata A. szakasz d. e. B. szakasz d. u. a phys. tanteremben. Június 16. VI. osztály vizsgálata egész nap az oratoriumban, II. osztály A. szakasz d. e., B. szakasz d. u. a phys. tanteremben. Június 17. V. osztály vizsgálata egész nap az oratoriumban, III. osztály vizsgálata A. szakasz d. e., B. szakasz d. u. a phys. tanteremben. Június 18. IV. osztály vizsgálata d. e. A. szakasz az oratoriumban, B. szakasz a phys. tanteremben. Június 20—22. magánvizsgálatok és pedig 20—21-én I—IV. osztály; 21—22-én V—VII. osztály. A magánvizsgálatok írásbeliek és szóbeliek. Június 23—28. szóbeli érettségi vizsgálatok. A közvizsgálatok tartama alatt a főgymn. tanulók rajzai a rajzteremben megtekinthetők. A vizsgálatok naponként d. e. 9, d. u. 3 órakor kezdődnek. C) A tanítóképző-intézetben: Június hó 6—22. napjain a félévet bezáró szigorlatok tartatnak a rendes tanórákon és tantermekben. Június hó 23-án a gyakorló iskola vizsgája az oratoriumban d. e. 9—12 óráig. A képezdei nyilvános vizsgák sorrendje tárgyak szerint: Június hó 24. d. e. 9—12 óráig a vallás, neveléstani tárgyak, magyar nyelv és irodalom, természettudományokból az oratoriumban. Június hó 24. d. u. 4—6-ig ének, hegedű, zongora és orgonából a tanítóképző zenetermében és a főiskolai énekkeremben. Június hó 25. d. e. 9—12 óráig tanítási módszertan, egészségügy, népisk. szervezet, német nyelvtan, számtan, földrajz és történelemből az oratoriumban. Június hó 25. d. u. 4—6 óráig rajz, mértan, írásból az imateremben, részben a főisk. rajzteremben; tornázásból a főiskola udvarán. Június hó 27-ik napján magánvizsgálatok tartatnak. Debrecen, 1904. május hó 2. *Az igazgatóság.*

— **Aki 89 éves korában is hirdeti az evangéliumot!** A mi szeretett ősz püspökünk-ről *Kiss Áronról* van szó. A mult héten ugyanis egy napon irnokát maga elé rendelte s paran-

csolta neki, hogy írja, a mit diktál. S diktált az irnok tollába egy kéziratban 2 ivre menő tavaszi egyházbeszédet. Aztán káplánjával *Uray Sándorral* f. hó 1-én ezt a beszédet mondatta el a nagytemplomban. Textusa volt I. Korinthus 15. 42—44: „*Igy léssen a halottaknak feltámadások is: elvettetik rothadandó test, — feltámasztatik rothadatlan. Elvettetik gyalázatos test, — feltámasztatik dicsőséges; elvettetik erőtelen test, — feltámasztatik hatalmas. Elvettetik lelkes test, — feltámasztatik lelki test. Vagyon lelkes test, — vagyon lelki-test is.*” Ott voltunk a templomban; végig hallgattuk a predikációt s mondhatjuk: oly szép az, mely ilyenü remekeink mellett méltó helyet foglalhat. Ott volt lent a papiszékben e beszéd tollbamondója az agg püspök is . . . ! Ennél szebb jelenetet alig láttunk! Micsoda ellentét!? A 89 év sulya alatt meglőrt test s a még mindig sas-szárnyakon repülő lélek! Bizony feltámadunk! Ennek az igazságnak leghatalmasabb ékesszóója ez a megható **ellentét** volt . . . !

— **A betű megöl.** A farizeusokhoz intézte Jézus a fenti szavakat. A farizeusok a holt paragrafusok betűin rágódtak. Nem tudták megérteni, lélek az, mely megelevenít. Ezért mi is sajnálattal tekintünk rájuk. Sokat hangoztatott, így nem új dolog, hogy mostanában mi is paragrafusosak lettünk. Legjobb erőink a közigazgatás zakatoló gépjai mellett forgolódnak. Sajnos, hogy egyházi szervezeteink főleg csak „közigazgatásdival” foglalkoznak. Avagy hol a presbiterium, mely ezenkívül a hitélet erősítésével is foglalkoznék? Bizony ritka lehet, mint a fehér holló. Költségvetés, adóügyek, számadás stb. ilyenek képezik a presbiteriumok munkásságát, a hit és erkölcsi élet javítására ezektől nem is igen jut idejük. Ugyanígy áll a dolog az egyházmegyék-nél és kerületeknél is. Alig-alig találhatunk azok jegyzőkönyveiben olyan dolgot, mely a hit és erkölcsi életre vonatkoznék. Maholnap lámpással kell keresni olyan lelkészt, aki nem fő vagy aljegyző, egyházmegyei vagy országos gyámpénztár kezelő, számvéviszéki tag, egyházmegyei képviselő stb. stb. De éppen oly kevés lelkész, aki egyháztársadalmi tevékenységet fejt ki.* Hiszen itt még jóformán utmutató nélkül állunk, csak tapogatózunk. Ime még az egységes liturgia és kultuszreformálás ügyét is, — mely pedig a hitélet erősödésére hatalmas eszköz lesz, — jajkiáltásokkal kellett életre kelteni. Jó szerencse, hogy így is sikerült. Egyházi törvényparagrafusaink vannak halomszámra, egész az évenkénti választói névjegyzékig, (lásd a politikai megyét és községeket is!) de az egységes liturgia, új enekeskönyv, belmissiói szabályzat nagyon nehezen születnek meg. Mikor a holt paragrafusok tengerét növekedni látom, eszembe jut a Jézus mondása: „a betű megöl.” Szinte autonomikus tultengésnek nevezhetnénk ezt. Legnagyobb részök csak akadályul van abban, hogy a hit és erkölcsi élet megerősítésére fordíthassuk erőnket. Maholnap meghatározzák a felsőbb fórumok azt is, hogy az iv szélétől vagy

* No ezt sohasem irtam alá: ma sem írom. Volt idő, midőn, mint lelkész az ellenkezőt vitattam és be is bizonyítottam. Szerk.

aljától hány centire kell ütnünk a pecsétet! Jaj nekünk, ha nem úgy cselekszünk! Vajjon mi ebben a hiterősítő!? „A betű megöl!” Természetes, hogy ilyen körülmények közt a sok holt paragrafusok közt ítélkezéseink is magukon hordják a holt gépiesség jellemvonását. Talán az egyházi bíróságoknak nem csupán a holt paragrafusokra kellene nézni. Még a pogányok is tekintenek a szívökbe írott törvényekre. Mennyivel inkább így kell tenni egy egyházi bíróságnak. Ha így haladunk tovább a paragrafusoskodásban, lassankint a holt gépiesség színvonalára süllyedünk le. Presbiteriumaink, egyházi fórumaink külső formalitások intézői lesznek. Pedig anyaszentegyházunk érdeke élő és ható munkásságot követel. Az egyházat nem a betű, hanem a lélek alapította, az tartja fenn és az élteti! A betű pedig megöl.* *Óry Tamás* lelkész.

— **Laistromos szavazás a zsinati képviselőkre a Tiszáninneri kerületben.** Most folyik a Tiszáninneri egyházkerület közgyűlése Miskolcon s érdekes, hogy 38 szavazattal 32 ellen az ugynevezett *laistromos* szavazás mellett döntött. E szerint a Tiszáninneri egyházkerület a maga zsinati képviselőit nem egyházmegyénként fogja megválasztani, hanem *laistromos* szavazás útján az egész kerületből, de abszolút szótöbbséggel. A szavazatszedő bizottság elnöke *Radácsy György* lesz s a szavazatok legkésőbb június 1-ig beadandók.

— **A hódmezővásárhelyi ref. főgymn. igazgatója** Futó Mihály ez iskolai évvel leteszi igazgatói és tanári tisztségét. A 44 éven át példás szorgalommal és nagy lelkiismeretességgel működött tanár, a magyar prot. középisk. tanügy lelkes és talentumos munkása valóban megérdemli, ha a ránézve immár terhes szolgálattól menten, nyugodalmas, esendes boldogságban élvezze hátralevő éveit, melyeknek számát szaporítsa meg az isteni kegyelem! Az igazgatói állásra a tanári kar összhangzó bizalma Imre Lajos drt. választotta, kit a presbiterium azzal a reménységgel erősített meg, hogy midőn néh. nagynevű atyjának örökébe lép, ez által is fokozódó nemesis igyekezete méltó utóddá is teszi őt. Ez egyház két tanári székére — rendes, vagy helyettes minőséggel — pályázat-hirdetést rendelt.

— **Gyászra-gyász.** Nagy megpróbáltatás érte *Fereny Imre* krassói lelkész-társunkat, a n.-bányai egyh. megye közalapi kezelőjét. A gyermekgyilkos vörheny egy hét alatt két szép fiu gyermekét ragadta el. A sokat szenvedett szülék és a tisztos papi család iránt, melyhez a mi kollegiumunk egyik tanára is tartozik, a közrészvét általános. „Az Úr azokat próbálja a kiket szeret . . .” Ily helyzetekben áll a lelkészi pálya tragikumuma: orvos gyógyítsd meg magadat; szállj le a keresztről; pap vigasztalódjál. De ily helyzetekben is meg kell állani annak, a ki palástot visel. Adjon erőt az Úr, a mi kedves barátunknak és lelkész-társunknak is.

— **Felszólítás.** A „Keresztyén Népbarát” kiadóhivatala, — a „Magyar Biblia és Evangéliumi Iratterjesztő Társaság”-Alap Kezelősége — felszólítja mindazon egyéneket, a kik a nevezett

* Bocsanat! Egy részt e cikkből ki kellett hagynom. Konkret bírósági s még folyamatban levő dologról szól az, — ilyet pedig előre tárgyalni nem szabad! Szerk.

naptárból annak idején terjesztés végett bizományi példányokat kértek, hogy az elkelt naptárak árával s a megmaradt naptárakkal minél előbb számoljanak el. Ugy a pénzt, mint a naptárakat a fentemlített Alap Kezelőségéhez kell küldeni. Karcag, IX., 2227.

— **Méhészek és gazdák figyelmébe!** Az Országos Méhészeti Egyesület különös tekintettel arra, hogy méhészettel leginkább kisgazdák, tanítók, kisiparosok és egyéb kiskeresetű emberek foglalkoznak, kik a legtöbb esetben az első méhkast is alig tudják megszerezni a midőn megkezdik a méhészkedést, — kezébe vette a Dzierzon kaptárak és az okszerű méhészkedéshez szükséges eszközök és kellékek, nevezetesen mézpergetőgépek, műllépprések, műlépek, acél és bádóg tárgyak, mézszállító bődönök és némely gazdasági tárgyak gyártását és önköltségi áron való közvetítését oly célból, hogy a méhészkedést minél olcsóbbá és a legszegényebb embernek is lehetővé tegye. Az ezen tárgyakról szóló árjegyzéket kívánatra mindenkinek ingyen és bérmentve megküldi az egyesület. Azonkívül a méhészközönség méz- és viasztermelvényeinek értékesítését, a közösen előre megállapított eladási ár biztosítását és a postatakarékpénztár útján való kifizetését is elvállalja minden provisió nélkül, sőt ingyen és bérmentve szállító edényeket is ad kölcsön. A múlt évben 780 métermázsa méz került értékesítésre. Végül az egyesület mindenféle méhészeti és szállítási ügyekben ingyen ad utbaigazítást. Cim: *Méhészegyesület Budapesten, VII. ker.*

— **Felhívás.** „József története” című könyvem-ből még néhány 100 példány fennmaradt. Felkérem tehát lelkész-társaimat, hogy a közeli vizsgák alkalmával, mint jutalom-könyvet rendeljék meg. Ilyen célra féláron (50 fillérért) vagyok hajlandó adni, ha legalább 10 példányt rendelnek meg. E könyvről egyik nagytekintélyű egyházmegyei gondnokunk ezt írta: „Valóban élvezettel olvastam el a küldött könyvet, meg vagyok győződve, hogy népünk is örömmel s nagy lelkiépülettel fogja azt olvasni, — miért is igen kívánatosnak tartom annak minél szélesebb körben való elterjedését, valamint a bibliai-történetek hasonló jellemben leendő további feldolgozását is.” Berek-Böszörmény, *Budai József* ref. lelkész.

— **A Mitrovics Gyula siremlékére** ujabban a következő adományok érkeztek: *Kiss Áron* ev. ref. püspök (Debrecen) 20 kor; *Nagy Béla* ev. ref. lelkész (Eger) 2 kor; *Szeőke József* ev. ref. lelkész (Nagygyéc) 2 kor; *Ózv. Vértessy Lajosné* útján Debrecenből 4 kor. Az ujonnan befolyt adományok összege 28 korona, mit köszönettel nyugtázok. Debrecen, 1904. máj. 1. *S. Szabó József*.

— **Katonai lelkészek.** A közös hadügyminiszter költségvetéséből minket főképpen a táborigazgatók részére vonatkozó rész érdekel. Ebből látjuk, hogy az egész osztrák-magyar monarchia hadseregében hét „protestáns hitszónok” van s a 29 lelkész-tanár között egyetlenegy protestáns sincs. A táborigazgatók fizetését különben a következő táblázat tünteti elő.

	Fizetés K.	Lakpénz K.
1 Apostoli táborigazgató	11400	3208.—
1 Táborigazgatói igazgató	7200	2988.—
1 Első táborigazgatói titkár	4008	1792.42
1 Második táborigazgatói titkár	3000	1302.44
15 Plébános	4008	1792.42
1 Görög-katholikus katonai főpap	4008	1792.42
1 Görög-keleti katonai főpap	4008	1792.42

	Fizetés K.	Lakpénz K.
1 Evangélikus katonai szénior	4008	1792.42
45 I. osztályú lelkész és s. lelkész	3000	1259.19
52 II. „ lelkész és s. lelkész	2400	1259.19
29 I. „ lelkész-tanár	3000	1258.19
2 I. „ hadsereg-szolga	1320	504.—

Az apostoli tábori vicarius és az utána következő 18 lelkész róm. kath. Az ev. senior a róm. kath. plébánossal egy rangfokozatban és fizetésosztályban van. A hat „hítség” a 45 első osztályú és 52 másodosztályú katonai lelkész és segédlelkész között keresendő. A hét evangélikus lelkész közül 4 ev. református, 3 pedig ág. hitv. evangélikus. Ez a létszám, a legnagyobb lelkészhiány mellett is könnyen pótolható. Most halljuk, hogy van üresedés, s az be lenne töltve Gregus Gyula csali lelkészársunkkal.

Szerkesztői üzenet.

B. S. főtábornak Kolozsvár. Megkaptam. Hát te már theoiogus vagy? Nem is tudtam róla semmit. Kitartással előre! Boldogult édes apád példája vezessen. Ielkesítsen édes öcsém! Egyébiránt a mit küldtél, szívesen közzéteszem, — csakhogy egy kissé várnod kell. Mostanában tárgyalalmaz miatt irodalmi rovatot nem is adtam. — **B. J. Léva; P. L. Szentés; F. V. L. Nagyrábé.** Bejöttek.

Tartalomjegyzék: Áldozó Csütörtök. Nagy István. — Gróf Dégenfeld József amerikai missiója. — Véleményes javaslat. a+x. — Vélemény. Csánky Beniamin. — A debreceni református Kollégium adattára. Balogh Ferencz. — Közéletünk: A nagyszalonai ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése. — A bihari ev. ref. egyházmegye tavaszi közgyűlése. Körösvölgyi. — Gyászovat: Szász Gerő. E. L. — Jókai Mór. — Különfélek.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályázat

egyik segédlelkézi állásra a *makói* ev. ref. egyházban.

Fizetés:

1. Évi 1200 kor. havi előleges részletekben.
2. Minden halott bejegyzéséért 28 fillér.
3. Egy szobából álló szabadlakás.
4. Tanintézetekben a hittan tanításért külön díjazás mintegy 360 korona.
5. Pályázati kérvények alólirott elnökséghez 1904. év június 1-ig beküldendők. Az állás azonnal elfoglalandó.

Ev. ref. egyhástanács elnöksége.

Pályázati hirdetés

a beregi ev. ref. egyházmegyében a halábori rendes lelkézi állomásra.

Javadalmazás lakáson és belsőség használatán kívül: Termények és szolgálmányok értéke a hivektől 633 kor. 13 fillér; állami kiegészítés 1600 koronáig: 966 kor. 87 fillér. Eszerint az egyház IV-ik osztályú.

A lelkézi állomás a választás megerősítése után azonnal elfoglalandó.

A kifogástalanul felszerelt pályázati kérvények f. 1904. év jun. hó 12-ig Sütő Kálmán beregi esperes címe alatt — Munkács, Beregmegy, postahely — küldendők.

Debrecen, 1904. május 4.

Kiss Áron
püspök.

Vizsgalapok

kitünő minőségű papíron, legdiszesebb kiállításban kaphatók:

100 darab negyedrért alakban 1.20 kor.

100 „ nyolcadrét „ —.60 „

magyar, német és diktandó vonalzással.

Író tollak

144 darab egy dobozban 80 fill., 1 kor. 1.60 kor., és 2.40 kor árban.

Kitünő író tonta

1/2 literes korsó 60 fill., 1 literes 1.10 kor., 2 literes 2 korona.

Vizsgai jutalomkönyvek

nagy választékban kaphatók. Jegyzékkel szívesen szolgálunk.

László Albert és Társa

(HEGEDÜS S. és SÁNDOR I.)

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kizárólagos bizományosai könyvkereskedésében

DEBRECENBEN.

Baktai EGRY FERENCZ

harangöntő,

Kis-Gejőcz, Ungmegye.

A Millenniumi kiállításon kitüntetve.

Ajánlja

harangöntő
műhelyét,

mely a legrégebb és a legjobb hírnevű az országban. Teljes szavatosság mellett szállit

harangokat

bármilyen súlyban, nem-tetszőket feltétlenül visszavesz, és a költségeket visszatéríti. Árjegyzéket bérmentve küld.

Minden hirdetésnél más elősmerő irat.

Bizonylat.

Egry Ferencz kisgejőci lakos és harangöntő művész az eördarmai r. k. egyház részére 3 drb. (500, 250, 150 kg.) új harangot készített. A harangok sikerült kiállítása, szép harmonikus összhangja mindnyájunk elismerését és tetszését megnyerte. Koronájuk a legújabb szerkezet szerint ugy van készítve, hogy a harangot egy gyermek is elhuzhatja. Kivitele pontos, arányos, főleg az ár eléggé méltányos. Midőn a szép művészi munkáért elismerésünket nyilvánítjuk, tekint. Egry Ferencz urat, mint érdemteljes szakértő harangöntő művészt a főtisztelendő papság pártfogásába a legmelegebben ajánlunk. Eördarma (Ung m.) 1901. jun. 15. Bodnár József egyházgondnok, Laurenszky Ferencz, szentszéki úlnök, plébános.

BIEHN féle
Asphalt-fedő-
lemez;

Turul-permetező,
Atilla-permetező,
debreczeni **Sugar**-
permetező, jól
ismert szolidma-
gyar gyártmá-
nyok: kézi kén-
porfúvók és kén-
porfúvó-gépek;
szőlő-metszőollók
oltókések, gummi
csövek, permetező
részek; **mestersé-
ges madár-fészkelő
házikók**;

Kerti-padok;

kertészeti és mezőgazdasági eszközök
és gazdasági gépészeti cikkek raktára

SESZTINA LAJOS

vaskereskedése

DEBRECZEN.

A tavaszi idényre

remek szép

férfi divat újdonságok

érkeztek

FEKETE JAKAB

uri divat és kalap üzletében,
DEBRECZEN, FÖTÉR,
a kisteplom mellett,

*u. m.: Valódi angol, olasz és
belföldi kalapok, fehéreneműek,
gallérok, késelők, isléses nyak-
kendők, férfi csipők, séta botok
és esőernyők, kesztyűk és ha-
risnyák, uti bőröndök*

olcsó szabott árban.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész
és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta
ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja,
nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület
lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne te-
kintsék meg azt a kitűnő hírnévnek örvendő
nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyer-
mek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a
legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják
az összes vásárlók, de különösen azok a
szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt
szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak
Debrecenbe jöve ne mulaszták el ezt a
látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni
mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szolid-
ságnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az
üzlet az év minden szakában, mert a vevők
óriási tömege helyből úgy mint vidékről a
Neumann M. céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét
minden időben és körülmények között fen-
tartani, de arra nem is volt eset, hogy
Neumann M. áruháza ellen panasz emel-
tetett volna.

*Olcsóság, tartósság és csínosság te-
kintetében a Neumann cég* áruai versenyen
felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és
tanító urai pedig különösen bizalommal for-
dulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen
mint törzs vevőközönség különös figyelem-
ben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a
régóta kitűnő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITTAOTOT : 1845-BEN.